

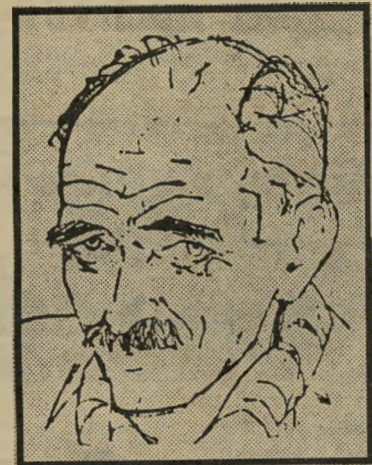

שלונסקי שופך אור על גגות * צריפי העץ של

בת-מרים * הקסם המהלך על רטוש * נוצת הסופרים של נתן

אלתרמן * העונג של ח. נ. ביאליק והמלחמות של אליעזר שטיינמן

רק סדרן זקן מן הקולנוע / עם לבן זקן מן 'הכימיה' / והדושה הגדולה על הגג / מציג אליה פנימה. // משחקים שח. הכית / קפה מלא דמבר. / שומעים ג'ון באו / שרה אי ריממבר. אבות ישורון כותב בסידרת שירי מות התות שלו על השמדתה והריסתה של העיר

יונתן רטוש

היום הזה אשתך / על מיט תיכון

תל-אביב: „לא אמרתי ימים של בתים הרוסים, כגון רבי, לפני מילחמה / היה קפדן ומענין, ואחרי מילחמה היה רך והלך. / לא ריביתי על עצים שנעקרו ברחוב בריציפסקי. עץ התות / שעמד ארבעים / שנה, ואיש לא ידע... קראו לעיריה לבוא לעקור אותו. אמרה העיר: ריה: לא היא — נטעתו. אמרו: אם / לנטעה, הם גם לא נטעוהו / באה עגלת גומי, הורידו הכל, ככלו את העץ, ניסרו לשנים...“

המשוררת רחל מציגה תמונות של עיר שבה מסתתרים בני-אדם: „השכחתי תרי-סוף להריח, / אם דלתי לא נעלתי בדיו? — הוא כיוון השעה והגיה, / והעיר, והסעיר, והרעין...“ בשיר זה, שכותרתו אביב, היא מתארת מופשט מרתק כינה לבין משורר אחר, אורי צבי גרינר ברך: „מה בני / השקפה — ובינך, / ארמוני, מבושם ונלהב? — איך ארע להגים מפניך / את אשר לי אגרת בפתח?...“ ואת חדרה החדש מתארת המשוררת בפשטותה האופיינית: „הידד חרירי החדש, הצופה פני ים, / הנשיא בעשרים אמה מעל למדרכת! / רוחות מארבע רוחות, / עם לילה — הג נגור הות, / כדירות מבורכת...“

משורר תל-אביב גדול נוסף הוא נתן אלתרמן, שמחזור שיריו, שירים על רעות הרות, מצוי בקובץ זה. המשורר מבאר עצמו: „הה, נוצת הסופרים שנש-נא, / את ספרי ברוצח מקסת / איך דרכה הכיכר בריפנה...“ ויש לו שם הסבר על תהליך בנייתה של העיר תל-אביב: „...ובלבנו דיבר חומרי — שהרכינו עסק בשטותים / והנה הקימנו גם עיר. // והייה דבורים המלה / ומתיה צופים ברוכש-שקט...“ בשירו שוק נתן המשורר תיאורים חיים של ריחות דגים דבוקים מרגלים בחוסם. / פגרי פוחת פוחים בשוליות הביב. / כפיש: באור, בירק ובאורם, / שופים, קופים, קופים, קופים שוקר תל-אביב. // גלי אבטיחים / תפארת שבתפארת. / בנות-אסליו בנה דמי בשירה מקיאה. / בון ערימות בנות גברת שבגברת / קללות חיות מוכרת —

ילדות, אהבות שנשרו, / חדרים שרוקנו איבזה?...“

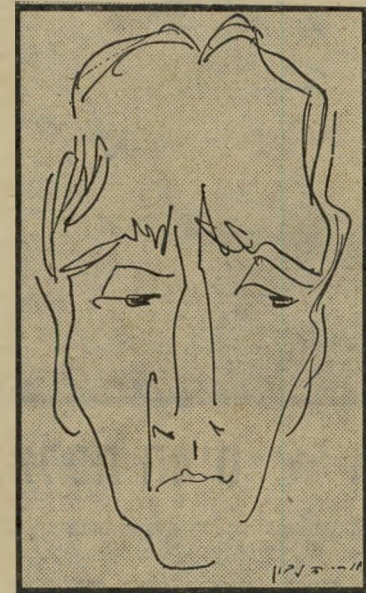
משורר תל-אביב מובהק היה אברהם שלונסקי, שזכה, כנער טרם המיל-חמה העולמית הראשונה, ללמוד בגימנסיה הרצליה, לשוב לרוסיה, ואחרי המלחמה ריחות העיר בעוצמה מרגשת. והוא כותב בשירו דברים: „מה מאוד ריחני הכלי פיו של שרב הנורף מנבוה: / הוא כריח הלחם החי, העולה מפתחו של נחתום. / ובתים קטומים על כהונות, מוכנים לזנק ולבלוע — את כיכר החמה הזהובה, שהבוקר רודה במרום.“ תמונת גוף אחרת של שלונסקי מהעיר העברית הראשונה, שהיתה פעם עיר נקיה וברירה, מוצגת בשירו בוקר בעיר: „ועכשיו הוא שפוף על גגות, כל ריקמה בגופי תבטי אנו, / עם כל סיב באילן מטולל יהגנו באותיותיו. / חלונות נפתחים בעיר: אשכולות-אשכולות, כממנא, / יולפו בני-אדם אל הרחוב חיוכם הייני הניקטף...“ ומעט מן החלוציות שנותרה רק בכמה תצלומים של חברה טראסק: „עוד מעט ושקמה יבולות בכיכר הבניין המסור מרת / תתחלחל למשמע קול פסיעות וחורק פגיונים מנועים. / אז אראך בקרי הזקוף, פרופ-חזה ומסופף-הצמרת, / מטפס עם מניין בחורים על גגות בריון בנאי...“

בשירו בתל-אביב מביא שלונסקי תמונת עבר, מין קלידוסקופ של שברי תמונות: „רוכל מפקח שח על קופתו. / כת של סבלים בקרן-הרחוב. / אומד כוץ יתיו. גמלת. תינוקות. / ערבי עם קוף // צופה קיטלוי אורלוגן המגדל. / יא-רין תימני צורח בעזו. / דוכנים עווכים בארבע הקרנות: / גוזו?...“ תמונת אוכלוסין מביא אלכסנדר פן בדורשיו של שיכורים: „אתה משתכר מאוד כוסים / אל פדינפשה, אמינו. // אני ממרוקו / פועל שוכת, / אתה מהדוב ברוסיה. / אני ככל ואתה לפואט — / של יופי-מלים קרוזו...“ את העירוב המעמדי מחזקת המשוררת יוכבד בת-מרים בשירה תל-אביב. היא מתארת את כרם-התימנים: „צריפייץ נדרי-פחים ורחובות / צרים, מתקמרים והול-כים, / כמקלות נוד של עוכרי-ארחות, / זה בזה נתקלים וצונחים...“ שוב אותם, שוב אותם רחובות, / הידועים עד לככר, עד לככר. / ואתם, שוב אותם הכרית / ואני עצמי שוב אני...“ תיאור הנוף המשוררי של בת-מרים עובר מאותם הר-רחובות אל „גדר, קלועה, שהיה אחי-כים, / תשעין את צלה בשמש / ותספס אל זכר מבטחים השלובים / זוהר, פורה וזמר...“

משורר אחר של רחובות תל-אביב הוא אברהם לזר, בשירו הנודע שיר על שלושה חתולים. הוא נפתח ב„שלושה חתולים שזחחו ביניהם, / ירח נוגה הס-כל בפיניהם, / ירח נוגה...“ ומסתיים ב„שלושה חתולים השתתקו ביניהם, / ירח נוגה הסתכל בפיניהם, / ירח נוגה...“ סיגנונו השירי המיוחד של יונתן רטוש בשירו חולות, המובא בקובץ זה, נפתח ב„קסם מהלך על המים הרבים / קסם על תהום תהומותיים / היום הזה אשתך על מימי ים התוכן / כשכשך / כמי אספיים / היום הזה אספס בסחוח / באפריון / בתוך קיץ נוסם / במגפיים...“ ניגודו של רטוש בשירה הוא המשורר המופיע בקובץ זה מיד אחריה, אבות ישורון, שעורכי הקובץ השכילו לבור ממוץ שיריו כמה אמיצי שירה שיש להשי-תבה בהם. את שירו הראשון „יואר, לילה הוא פותח במילים: „בכית קפה, מצד החוב. / מי שהי — פה אינם. / מי שחשוב כמת / ומי שחשוב כנב. //

לאחר מנחת הלילה. / להמו עורקי האר-גמן כנפוצות הקצה הלבן / סביב לגלי התכלת, המטפסים על פלעי חוף יפו...“ שירו של שימעוני משול לשיר גישוש של מהגר השב לארץ מכורה ותוהה לנוכח המראות. הוא מתאר את המעבר מן הישן אל החדש: „לבי זה כבר משכני לשאוף אווירה של יפו, / אוויר מבושם ומחכים, מתובל בכל מיני רי-חות. / ריח 'תל-אביב' ותחיה, ריח אתי-רגום וסופרים, / ריח של ים ומיש-רדים, של עסקנים ותפוחי-זהב...“

המגע הראשוני עם חוף יפו קיים גם אצל שאול טשרניחובסקי, הכותב בשירו אצל ים יפו — ספק מאניסט,

יוכבד בת-מרים

צריפי עץ, גדרות-פחים ורחובות

ספק שיר: „הוי אדמת פלאי אל! למענך ולמעני, / היבצר ממך וחייה שוב וקם / לתחיה אותו דור מסיגי גבול הכנעני? // כל עוד אנחנו לך — עוד ניבך ונכנות: / כפך, כאת, בחן! כועה וכדם! / ואם אפשר אך בנס — ויתרחש הנם...“ יעקב פיכמן, בשירו צהריים ביום משוטט ברחובות העיר הערבית של אותם ימים רחוקים וראשונים וכותב: „אהבתי כדך שום ברחובות עיר עתיקים / וספוג המוני-השוק וערב צבעים פרוקים / אט רועה לוכן יום, ומצנתי גענועים / שמים חדלי-תהום על שמה זה מריקים... // מצריחו מואדיון שכוח צליליו חנים / לארץ ריקה ישחית. ונפלו — אין מאו-נב. / אך שוקט צלול ירעה הקול מחלל רמה. // הוי, מואדיון, לי ייטב קולך זה לשמע / ורוע על העולם, הגרם לאין גוע. / כמור מני אז הסכנתי רון לשמחה...“

המשוררים, העיר והשירה נקראים בקרי-בץ זה כמו סיפור-אהבה של מילים וחריר-זים בהמשכים. כמו התיאור הכמעט טופר-גרפי של תל-אביב 1935 אותו כתבה לאה גולדברג: „התדנים על גגות הכתים היו אז / כתירני ספינתו של קר-לומבוס / וכל עורב שעמד על חודם / בישר יבשת אחרת. // והלכו ברחוב ציקלוני הנדפסים / ושפה של ארץ זרה / היתה ננעצת כיום החמסין / כלהב סכין קרה...“ והמשוררת מציגה את שאלת תל-אביב שלה: „איך יכול דאוור של העיר הקטנה / לשאת כל כל הרבה / זכרונות

פתיח

תל-אביב

למעלה משבעים שנה חלפו עברו, מאז נוסדה העיר תל-אביב. אשתדק חגגו בר-אופנים שונים את המאורע, שהסתיים במופע ערב שירי משוררים, אותו יזמו גלי צה"ל ועיריית תל-אביב. שני ספרים שראו אור באחרונה מצליחים להעניק את המימד ההיסטורי, ההתחלתי, של הר-תרבות החדשה, כאחת מן ההצדקות הי-עיקריות לחידוש היישוב היהודי בארץ-ישראל.

שני הספרים — שירי תל-אביב * בערי-כת דליה הרץ ועוזר רבין, ועשרים השנים הראשונות בעריכת א.ב. יפה — הינם מתנה מרשימה שהעניקה קרן תל-אביב לספרות ולאמנות. שני הספרים מלמדים על תהליך הבראשית הספרותי, כי שהחל בתל-אביב, אשר יצא את היסודות לתרבות ההווה ולתרבות העתיד הישראלית.

שירה

מלכסנת העיר

את הקובץ שירי תל-אביב (מיבחר זוטא א') פותחות שורותיו של דויד שמעי' נוביץ (שימעיני), משירו על שפת

אברהם שלונסקי

מטפס על גגות בריון בנאי

יסיפו: „...סוער הים לפנות בוקר בחדרה צעירה וקלה, / חורשי כוחותיו הנצחיים * שירי תל-אביב — מיבחר זוטא א': עורכים: דליה הרץ ועוזר רבין; בהוצאת קרן תל-אביב לספרות ולאמנות והוצאת הקיבוץ המאוחד, 107 עמודים (כריכה קשה).

עשרים השנים הראשונות — ספרות ואמנות בתל-אביב הקטנה, 1909—1929; בעריכת א.ב. יפה; בהוצאת קרן תל-אביב לספרות ולאמנות והוצאת הקי-בוץ המאוחד, 292 עמודים (כריכה רכה).